Slavnostni govornik: dr. Milan Sagadin
Lokacija: Slovenski trg 1, 4000 Kranj (pri spominskem obeležju)
Javna prireditev: Skupna spominska slovesnost ob dnevu suverenosti
Datum: 23. 10. 2026 ob 14.30 uri

Spoštovani in spoštovane!

Z odhodom jugoslovanske vojske iz Slovenije se je za Slovenijo zaključilo zadnje dejanje v drami, ki se je imenovala razpad Jugoslavije. Eksperiment neke generacije se je zaključil z ekonomskim propadom države in ogromnimi človeškimi žrtvami.

Nasprotja in razlike med narodi v skupni državi so se kljub nasprotnim predvidevanjem teoretikov marksizma z leti vse bolj povečevala. Nekateri narodi so se skušali reševati s krepitvijo nacionalizma in hegemonije, drugi smo videli izhod iz krize v moderni, demokratični državi s tržno ekonomijo in uveljavljenimi človekovimi pravicami. To je bil izjemno zgoščen čas, natrpan z dogodki in usodnimi odločitvami. Sloveniji je uspelo v tem kratkem času v vseh segmentih družbe aktivirati državotvorne potenciale ter se pred mednarodno skupnostjo demokratičnih držav predstaviti kot zaupanja vredna nacija z vsemi potrebnimi demokratičnimi mehanizmi samonadzora.

Prva taka predstavitev je bila po mojem mnenju vodenje osamosvojitvene vojne. Z odločnostjo, modrostjo in humanizmom, ki ga je pokazala v tej vojni, si je Slovenija pridobila simpatije mednarodne javnosti. Naj to svoje prepričanje osvetlim z nekaj spomini na stiske tistega časa, stiske, ki se ji pravi vojna.

Najprej je to spomin na enoto TO, ki sem ji pripadal. Dobro smo se poznali med sabo iz številnih prejšnjih usposabljanj. Ta usposabljanja so bila precejšnja nadlega in vsak se jim je – kljub zagroženim sankcijam – skušal tako ali drugače ogniti. Zato udeležba na njih nikoli ni bila 100%, disciplina pa močno vprašljiva. Tokrat pa so bile zadeve krvavo resne in silno negotove – bili smo pripravljeni dobesedno na vse, na nedoločljiv čas trajanja vojne in na nedoločljivo število žrtev. In vendar smo se pozivu v enoto javili prav vsi, vsi do zadnjega. Čeprav, ali pa morda prav zato, ker smo bili večinoma že vsi družinski očetje. In ko smo bili s strani vodstva pozvani, da vsak, ki se kakorkoli ne čuti sposobnega, lahko mirno in brez posledic zapusti enoto, ni odšel nihče, prav nihče. V stari mlekarni v Čirčah, kjer je bilo naše zborno mesto, je bila tisto noč pred odhodom na Jezersko tišina, a spal je malokdo.

Drugi spomin se veže na dogodke na Jezerskem. Ko smo po nekaj zapletih zjutraj prišli tja, je bilo treba najprej umiriti nekaj prenapetih domačinov, ki so hoteli z enoto JA na mejnem prehodu obračunati kar na kratko in krvavo. Prepričan sem, da je umirjanje situacije, preprečevanje izgredov in potrpežljivo, a odločno pogajanje z JA s strani vodstva naše vojske skrajšalo vojno in preprečilo nepotrebno prelivanje krvi. To je bilo tudi tisto, kar je našo vojsko definiralo in dvignilo njen ugled. Pravo razmerje med razumom, odločnostjo in humanizmom je bila nova alternativa pri vodenju vojne. Da ne govorim o tem, da nam je bila pripadnikom TO na položajih, kjer smo napeto pričakovali spopad, s tem prihranjena težka dilema – streljati ali ne streljati na mlade fante v drugačnih uniformah. Takrat sem bil resnično ponosen na vojsko, ki sem ji pripadal – na vojsko, ki vzpostavlja domovino in ne ideologije.

Tretji je spomin na Virnikovo karavlo. Trije smo se javili, da prevzamemo enoto JA z Virnikove karavle, od koder so sporočili, da se predajajo. Nikoli ne bom pozabil teh 20 ali 30 na smrt preplašenih mladih fantov, ki so nas tam pričakali, postrojeni, razoroženi in pripravljeni na najhujše. V srce so se mi zasmilili. Ko smo jih odpravili v dolino, sem ostal pri telefonu v karavli in sprejemal klice njihovih zaskrbljenih staršev iz cele Jugoslavije. Tolažil in miril sem jih, da je z njihovimi sinovi vse v redu, da so živi in zdravi in da smo lepo poskrbeli zanje. Številni so se za tak odnos Sloveniji zahvalili. Tudi na ta način se je predstavila nova država, drugačna od prejšnje, v kateri veljajo človekove pravice za vse, tudi za vojne ujetnike.

Morda so ti spomini povsem subjektivni, številne detajle sem že pozabil, a prepričan sem, da so ravno tako del resničnosti tistega časa. Celotna slika je pač sestavljena iz drobnih delcev. Tistega leta se je pomlad začela 25. oktobra. A te pomladi - kot kaže - drug drugemu ne privoščimo več in zima se kar ne umakne iz naših krajev. Tudi zato se naša osamosvojitvena vojna omalovažuje. Vendar ne

pozabimo – če danes, ko smo vsi generali, lahko omalovažujemo vojno za Slovenijo, si to lahko privoščimo le zato, ker je bila ta vojna vodena tako modro in z upoštevanjem vrednosti slehernega človeškega življenja.

Tudi zato je praznovanje prelomnih dogodkov, ko smo bili zaradi složnosti tako uspešni, še kako pomembno.